

Raatevaara Kristiina

Salaisuuksia ja hevosleikkejä: lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen psyykkiset vaikutukset

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatustieteen kandidaatti
2018
1.3.2018

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Salaisuuksia ja hevosleikkejä: lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen psyykkiset vaikutukset (Kristiina Raatevaara)

Kandidaatin tutkielma, 37 sivua

Maaliskuu 2018

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on monimutkainen ilmiö, jossa aikuinen riistää lapselta itsemääräämisoikeuden, sekä sukupuolistunutta valtaa käyttäen alistaa lapsen hyväksikäytön uhriksi. Kroonisen seksuaalisen hyväksikäytön psyykkisiä vaikutuksia on tutkittu melko paljon, ja sen on todettu olevan yhteydessä esimerkiksi masennukseen, sosiaalisiin ongelmiin sekä seksuaalisiin ongelmiin ja vaikeuksiin. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on määritelty myös rikoslaissa rangaistavaksi teoksi. Problemaattista on kuitenkin erityisesti paljastaminen, sillä useat lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyt ovat pitäneet salaisuuden aikuisuuteen asti, ja jotkut eivät ole kertoneet asiasta kenellekään.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on traumaattinen tapahtuma. Traumalle ominaista on sen kapseloituminen, jolloin trauman syntyhetkellä koetut tunnetilat ja aistimukset voivat säilyä muuttumattomina, ellei traumaa käsitellä psykoterapiassa. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön aiheuttamat vaikutukset voivat tulla esiin eri tavoin, ja hyväksikäytön uhrit saattavat suhtautua esimerkiksi miehiin yleisesti eri tavoilla. Miesten ollessa yleensä hyväksikäyttäjän asemassa olisi tärkeää saada lisää tietoa etenkin maskuliinisuuden rakenteista ja siitä, mikä voi aiheuttaa hyväksikäytön. David Finkelhorin neliehtomalli tarjoaa yhden moniulotteisen teorian hyväksikäytön mahdollistumiselle. Sen mukaan hyväksikäyttö mahdollistuu neljän ehdon täytyessä loogisessa järjestyksessä. Perheensisäinen lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi saada aikaan välittömiä vaikutuksia lapsessa, sekä vaikutukset voivat seurata aikuisuuteen, ilmeten eri tavoin. Seksuaalinen hyväksikäyttö on vakava riskitekijä myöhempien psyykkisten ongelmien kannalta.

Avainsanat: lapsi, seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsuus, trauma

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Tutkielman toteutus	7
3	Lapsen kehitys ja ns. turvallinen lapsuus	9
3.1	Kiintymyssuhde ja kehityksen kriisit	9
3.2	Turvallinen lapsuus	11
4	Seksuaalinen hyväksikäyttö ilmiönä	14
4.1	Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrittely	14
4.2	Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö Suomessa	17
4.3	Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö muualla	18
4.4	Seksuaalisen hyväksikäytön paljastaminen	19
5	Seksuaalisen hyväksikäytön psyykkiset vaikutukset	21
5.1	Hyväksikäytön välittömät vaikutukset	21
5.2	Yksilöön liittyvät pitkäaikaiset vaikutukset	22
5.3	Ihmissuhteisiin liittyvät pitkäaikaiset vaikutukset	25
5.4	Seksuaalisuuteen liittyvät vaikutukset	28
6	Pohdinta	31
	Lähteet	38

1 Johdanto

"Mun äidilleni en uskaltanu puhua, kun pelkäsin, että mut tapetaan - välittömästi (Laitinen, 2004: 110)." Näin kuvaa eräs lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetty voimattomuuden ja avuttomuuden kokemustaan. Tämä kandidaatin tutkielma käsittelee perheen sisäistä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ilmiönä, sekä sen psyykkisiä vaikutuksia yksilöön. Tutkielman tavoitteena on avata hyväksikäytön tabua ja pyrkiä murtamaan vaikenemisen ulottuvuuden, joka saattaa koskettaa useiden suomalaislasten ja -aikuisten elämää. Hyväksikäyttö on monimutkainen ilmiö, jonka syistä on useita teorioita ja näkemyksiä.

Tässä tutkielmassa esittelen David Finkelhorin neliehtomallin, joka tarjoaa moniulotteisemman mallin hyväksikäytön toteutumisen mahdollisuudesta. Hyväksikäyttö ei johdu lapsesta, vaikka jotkut hyväksikäyttäjät ovatkin väittäneet lapsen olleen viettelevä heitä kohtaan, mahdollistaen itse hyväksikäytön. Todellisuudessa hyväksikäytön syyt ovat monimutkaisia, ja lisää tutkimusta aiheesta tarvitaan. Lapsuus itsessään saattaa kuitenkin päättyä ennen aikojaan hyväksikäytön toimesta.

Esittelen tutkielmassa myös ajatukseni turvallisesta lapsuudesta, johon kaikilla lapsilla on oikeus. Perheitä on erilaisia, eikä hyväksikäytön esiintyminen perheissä ole välttämättä yhteydessä esimerkiksi sosioekonomiseen asemaan. Hyväksikäyttöä voi siis tapahtua käytännössä missä vain, eikä sitä näe ulospäin. Sen vuoksi on tärkeää saada tietoa hyväksikäytön vakavuudesta yksilön itseensä sekä suhteissa toisiin. Hyväksikäytetyt ovat kertoneet tuntevansa toiseutta, sekä olevansa leimattuja juuri hyväksikäytön toimesta. Toiseus ilmenee esimerkiksi siten, että hyväksikäytetyt eivät välttämättä koe olevansa samanlaisia kuin muut, sillä heidän oikeus omaan kehoon on viety pois jo lapsena. Lapsuuden kokemuksista voi juontaa kokemus siitä, että hyväksikäytetyt eivät koskaan pääse samanlaiseksi ja samanarvoiseksi yhteiskunnan jäseneksi, kuin muut, ei-hyväksikäytetyt.

Esittelen tutkielmassa myös paljastamisen teeman. Juuri toiseus ja paljastaminen sekä sukupuolistunut valta ovat tärkeitä tekijöitä hyväksikäyttöä tarkastellessa.

Näiden lisäksi esittelen ja arvioin tutkielmassani aiemmin tehtyä tutkimusta lapsen seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyydestä sekä Suomessa, että muualla maailmassa. Tutkimukset käsittelevät sekä kotona, että kodin ulkopuolella tapahtunutta hyväksikäyttöä.

Käyn läpi lyhyesti myös Suomen lainsäädännön kohtia koskien lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Tutkielman viimeinen kappale sisältää pohdintaa tutkielman kirjoittamisen aikana nousseista kysymyksistä ja ajatuksista.

Olen rajannut aiheeni vielä siten, että tarkastelen lähinnä perheen sisällä tapahtunutta hyväksikäyttöä. Vaikka hyväksikäyttöä tapahtuu myös perheen ulkopuolella, esimerkiksi jonkin laajemman yhteisön sisällä, päätin ottaa tarkemmaksi aiheeksi juuri perheen, sillä vallitsevassa kulttuurissa perhe usein mielletään ns. turvapaikaksi. Kiinnostuinkin juuri siitä, että mitä tapahtuu, kun turvapaikka muuttuukin vankilaksi tai muuksi kauhunsekaiseksi kaaokseksi. Perheen sisäisestä hyväksikäytöstä löytyikin runsaasti materiaalia.

2 Tutkielman toteutus

Tutkielmani käsittelee lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä, ja sen psyykkisiä vaikutuksia yksilöön. Esittelen tutkielmassani lapsuuden kehitystä, ns. turvallisen lapsuuden ja siihen kuuluvia kehitystehtäviä ja tapahtumia kehityspsykologian näkökulmasta. Lapseksi määrittelen tutkielmassani noin 0-14 -vuotiaat. Tarkan iän määrittelyn sijaan oleellista on se, että yksilöt kehittyvät omaan tahtiin, johon seksuaalinen hyväksikäyttö voi kuitenkin vaikuttaa. Tarkastelen tutkielmassani seksuaalista hyväksikäyttöä ilmiönä, sen yleisyyttä niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa, sekä esittelen aiheesta tehtyä aikaisempaa tutkimusta. Tämän lisäksi tarkastelen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksia yksilöön.

Olen rakentanut tutkielmani teoreettisesta lähestymistavasta, käyttäen kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä. Tutkielmani tärkeimpänä kysymyksenä on seuraava: *Miten lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö vaikuttaa yksilöön?* Vastausta olen lähtenyt ammentamaan kirjallisuudesta sekä aiemmin tehdyistä kansainvälisistä tutkimuksista. Kirjallisuuskatsauksen avulla olen kyennyt sukeltamaan vaikean ja vaietun ilmiön pinnan alle. Aihe on todella raskas, mutta siitäkin syystä erittäin tärkeä. Seksuaalinen ahdistelu ja häirintä on saanut näkyvyyttä yhteiskunnallisessa keskustelussa, ja seksuaalinen hyväksikäyttö liittyy läheisesti näihin ilmiöihin. Aihe tärkeä myös siksi, että lisää tutkimusta tarvitaan. Tutkielmassa käytetty kirjallisuus keskittyy aikuisten yksilöiden lapsena koettuihin hyväksikäyttökokemuksiin, joten esimerkiksi lapsitutkimusta olisi saatava lisää.

Perehtyessäni kirjallisuuteen, törmäsin jatkuvasti salailun ja salassapidon teemoihin: hyväksikäytön uhrin kokevat niin suurta häpeää, että heidän on salattava asia (esim. Laitinen, 2004). Myös ulkopuolisten suhtautuminen on paikoitellen hyvin kyseenalaista, sillä lapsen yrittäessä paljastaa hyväksikäyttö, voi aikuinen todeta, että "...ei meidän isä ole tuommoinen", eikä lasta kuulla tai haluta uskoa (Laitinen, 2004: 151). Lisää tutkimusta aiheesta tarvitaan siis myös siksi, että sekä kasvatusalalla toimivat, että yksityishenkilöt saisivat lisää tietoa ilmiöstä, ja sen takia oireilevista lapsista, nuorista ja aikuisista.

Tiedonhankintaa olen tehnyt erityisesti Internetin avulla, käyttäen lähinnä PsycArticles ja Medline, sekä Scopus -tietokantoja. Finna-palvelun kautta rajasin hakua siten, että päätin

ottaa tutkielmaani ainoastaan Oulun yliopiston tunnuksilla ja kirjastokortilla saatavia materiaaleja. Käytin myös Oulun kaupunginkirjastoa tiedonhaussa. Yleisimpinä hakusanoina käytin mm.: *child trauma, child sexual abuse, development*, sekä vastaavia suomeksi: *trauma, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, kehitys*. Tutkimusartikkeleissa pyrin valitsemaan vertaisarvioituja, sekä suhteellisen vasta julkaistuja artikkeleita. Poikkeuksena näihin ovat Finkelhorin (mm. Browne & Finkelhor 1986) muutamit artikkelit. Suuri osa valitsemistani artikkeleista on julkaistu 2010-luvun jälkeen. Tieteellisistä julkaisuista luin eniten Psychological Trauma: Theory, Research, Practice and Policy –julkaisua, sekä Child Abuse and Neglect –julkaisua.

Kirjallisuudesta lähes kaikki teoksista ovat julkaistu 2000-luvulla. Kirjallisuus on lähinnä suomenkielistä, tosin osa kirjoista ovat englanniksi kirjoitettuja. Suomenkielistä materiaalia löytyi yllättävän paljon, joten jouduin tekemään rajausta ja karsimaan osan teoksista. Suomenkielinen ja Suomeen liittyvä kirjallisuus, sekä tutkimustieto on melko hyvin yleistettävissä nykytilanteeseen. Kansainvälinen tutkimustieto taas ei välttämättä ole yhtä yleistettävissä kokonaisuudessaan, sillä esimerkiksi alastomuuteen liittyvät asenteet voivat poiketa valtavasti. Suomessa alastomuus esimerkiksi saunomistilanteessa on "normaalia", joten on luonnollista, että lapsi ja huoltajat näkevät toisensa alasti saunatilanteessa. Valitsin kuitenkin sellaista tutkimusmateriaalia, jossa on keskitytty nimenomaan seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksiin ja psyykkisten ongelmien yhteyksiin.

Päätin jättää tarkemman lain ja lakipykälien selostamisen vähemmälle, sillä halusin keskittyä yksilötasolla seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja sen vaikutuksiin ja seuraamuksiin.

Perehtyessäni kirjallisuuteen ja tutkimuksiin huomasinkin, että suhteellisen harvoin hyväksikäyttöä ilmoitetaan minnekään, eli esimerkiksi rikosilmoitus jää usein tekemättä.

Perheenjäsenen seksuaalisesti hyväksikäyttämäksi joutuminen on traumaattinen ja monimutkainen kokemus itsessään, jonka kanssa yksilö joutuu painimaan todennäköisesti vuosikausia, joten rikosilmoituksen tekemättä jättäminen voi tuntua pieneltä asialta. Toisaalta tilastojen ja tutkimustyön kannalta olisi hyvä, että seksuaalisen hyväksikäytön uhrin saivat rohkeutta ilmoittaa kokemastaan hyväksikäytöstä.

3 Lapsen kehitys ja ns. turvallinen lapsuus

Kehityspsykologian näkökulmasta lapsuus on ainutlaatuinen elämänvaihe, sillä sen aikana kehitystä tapahtuu valtavasti. Pelkän fyysisen kehityksen konkreettisen näkemisen lisäksi myös "pinnan alla kuplii". Kehityspsykologiassa on kuitenkin useita eri teorioita ja näkemyksiä, jotka poikkeavat toisistaan melko radikaalisti. En ole ottanut tutkielmaani lähtökohdaksi selkeästi esimerkiksi psykoanalyttistä näkemystä lapsesta ja lapsuudesta, vaan näkemykseni lapsuudesta koostuu useista teorioista ja niistä saaduista tiedoista.

Lapsi, kuten aikuinenkin, on biopsykososiaalinen kokonaisuus. Lapsella on oma geneettinen perimä, joka yhdessä ympäristön kanssa toteuttaa kehitystä. Fyysinen kehitys on melko ripeää, ja sitä pystyy havainnoimaan. Lapsuudessa kuitenkin tapahtuu valtavasti myös kognitiivista kehitystä, jossa esimerkiksi ajattelu ja kommunikointi muuttuvat. Lapsuus on siis kokonaisuudessaan erilaisten "harppausten" aikaa, ja kehityspsykologiassa puhutaankin herkkyykskausista ja kriittisistä kausista. Tätä tutkielmaa varten en erittele koko lapsuutta ja siihen kuuluvia ikävaiheisiin liittyviä odotuksia, vaan käsittelen tutkielmaa varten muutamia oleellisia käsitteitä ja näkemyksiä lapsuuteen. Tutkielmaa varten koen tarpeellisena avata kiintymyssuhdetta, sekä Erik Eriksonin psykososiaalisen kehityksen teoriaa.

3.1 Kiintymyssuhde ja kehityksen kriisit

Varhaislapsuudessa muodostettu pohja ihmissuhteille kantaa pidemmälle, kuin ainoastaan lapsuuteen. Varhainen kiintymyssuhde, eli lapsen ja huoltajan välinen tunnesuhde, on tutkitusti yhteydessä ihmissuhteisiin, ja tämä yhteys voi säilyä läpi elämän (Berger, 2014: 190). Kiintymyssuhde huoltajaan alkaa kehittyä heti syntymän jälkeen, joskin siihen vaikuttaa myös esimerkiksi hoidon laatu, sekä ympäristön tekijät, kuten kodin turvallisuus (Berger, 2014: 190-192). Mary Ainsworthin tutkimustyön innoittamana kehityspsykologiassa kehiteltiin kiintymyssuhteelle neljä kategoriaa: Tyyppi A; turvaton-välittelevä, Tyyppi B; turvallinen, Tyyppi C: turvaton-vastusteleva ja Tyyppi D: turvaton-jäsentymätön, sekä muu/ei voitu luokitella (Berger, 2014: 193). Kiintymyssuhdetta on tutkittu Ainsworthin kehittämällä ns. vierastilannemenetelmällä, jonka klassisessa asetelmassa lapsen huoltaja sekä lapselle tuntematon ihminen ovat samassa, runsaasti virikkeitä sisältävässä tilassa,

huoltajan sekä tuntemattoman ihmisen välillä poistuen huoneesta (Berger, 2014: 194). Vierastilanteen avulla pystytään laboratorio-olosuhteissa tarkkailemaan lapsen suhtautumista huoltajaan. Esimerkiksi turvattomasti-välttelevästi kiintynyt lapsi ei välttämättä välitä huoltajan poistumisesta ja takaisin palaamisesta (Berger, 2014: 193). Turvallisesti kiintynyt lapsi puolestaan tutkii ahkerasti huonetta, saattaa reagoida (esimerkiksi itkulla) huoltajan poistuessa huoneesta, mutta rauhoittua tämän palatessa (Berger, 2014:194). Huoltajaan luotu tunnesuhde on siis yksi mahdollinen tekijä myöhemmin luotuihin ihmissuhteisiin ja niissä menestymiseen.

Kiintymyssuhteen lisäksi koen oleellisena käsitellä toisen, hieman laajemman näkemyksen lapsuuteen (sekä koko yksilön elämänkaareen). Erik Eriksonin teoria psykososiaalisesta kehityksestä kattaa koko ihmisen elämänkaaren, sisältäen erilaisia tapahtumia, kehityksellisiä kriisejä. Lapsuuteen näistä kriiseistä sijoittuu neljä: luottamus vs. epäluottamus, autonomia vs. häpeä, aloitteellisuus vs. syyllisyys, sekä ahkeruus vs. alemmuus. Nuoruuteen puolestaan sijoittuu identiteetin vs. roolihämmennyksen kriisi, ja aikuisuuteen taas läheisyys vs. eristäytyminen, tuotteliaisuus vs. pysähtyneisyys, sekä vanhuudessa eheys vs. epätoivo (Berger, 2014: 40). Eriksonin psykososiaalisen kehityksen teorian mukaan aikuisuuden ongelmat voivat kantautua lapsuuden käsittelemättömistä konflikteista, eli esimerkiksi aikuisen vaikeus muodostaa läheisiä ihmissuhteita voi johtaa lapsuuden luottamus vs. epäluottamus -kriisistä, joka on ns. epäonnistunut ja johtanut epäluottamukseen (Berger, 2014: 41). Kriisit eivät suinkaan tarjoa selkeitä joko-tai -valintoja, vaan pikemminkin eräänlaisia haasteita, joita yksilö ratkoo yhdessä ympäristön vuorovaikutuksen kanssa (Lehtinen et al. 2007: 23). Esittelen seuraavaksi lapsuuden kehityskriisejä hieman tarkemmin.

Perusluottamus vs. epäluottamus -kriisi kohdataan 0-1 -vuotiaana, jolloin lapsi on erityisen riippuvainen muista ihmisistä. Perusluottamus muotoutuu vauvan saadessa laadukasta hoitoa, sekä kokemuksen turvallisuudesta. Epäluottamus taas tarkoittaa turvattomuuden tunnetta, ja maailman kokemisen pelottavana ja pahana. Autonomia vs. häpeä -kriisi kohdataan 2-3 -vuotiaana, jolloin lapselle muodostuu kokemus hallinnasta ja omasta tahdosta, tai kokemus häpeästä, jolloin lapsi epäilee omia kykyjä ja kokee, ettei hänellä ole vaihtoehtoja.

Aloitteellisuuden vs. syyllisyyden kriisi kohdataan noin 4-5 -vuoden iässä, jolloin lapselle syntyy käsitys itsestä merkityksekkäänä toimijana, tai vaihtoehtoisesti kokemus epäonnistumisesta ja syyllisyydestä. Varsinaiseen lapsuuteen kuuluu enää ahkeruuden vs. alemmuuden kriisi, joka kohdataan noin 6-10(12) vuotiaana. Tällöin lapselle muodostuu

osaamisen ja pystyvyyden tunne ja ylpeys omista saavutuksista, tai epäonnistumisista muodostunut alemmuuden-, ja kykenemättömyyden tunne. (Lehtinen et al. 2007: 25.).

Eriksonin teoria ei ole tiukasti rajattu kaava, jonka mukaan yksilöiden kehitystä voidaan selkeästi tarkkailla. Eräs positiivinen puoli kyseisessä teoriassa onkin se, että vaikka yksilön kehityshistoria seuraa yksilöä ja on yhteydessä seuraaviin kriiseihin, on yksilön aina mahdollista työstää edellisiä vaiheita (Lehtinen et al. 2007:23). Muutos nähdään siis mahdollisena, eikä esimerkiksi lapsuuden epäluottamus tarkoita loppuelämän mittaista "tuomiota".

3.2 Turvallinen lapsuus

Palatakseni kiintymyssuhteeseen, turvallinen ja ns. terve lapsuus sisältää paljon lapsen kehityksen kannalta mielekkäitä ja positiivisia kokemuksia, tunteita ja tapahtumia. Yksi näistä on juuri turvallinen kiintymyssuhde, jonka lapsi muodostaa ensisijaiseen hoitajaan. Turvallinen kiintymyssuhde voi olla yhteydessä aikuisuuden tapaan muodostaa ihmissuhteita, joissa aikuinen ei koe alemmuudentunnetta tai epävarmuutta itseensä suhteessa muihin. Pelkkä turvallinen kiintymyssuhde ei kuitenkaan takaa ongelmatonta loppuelämää, sillä lapsesta aikuiseksi kasvaminen ei tapahdu tyhjiössä, vaan kehitys on aina vuorovaikutusta yksilön ja ympäristön kanssa.

Turvallinen kiintymyssuhde on molemminpuolinen side, jossa lapsi kokee huoltajan ikään kuin turvallisena kotipesänä, josta käsin voi huolettomasti tutkia ympäröivää maailmaa (Berger, 2014: 193). Turvallinen lapsuus puolestaan sisältää valtavan määrän eri tekijöitä, joista juuri kiintymyssuhde on yksi tärkeä rakennusosa. Mikäli lapsi kokee jo varhain ympäröivän maailman kiinnostavana ja kokee ympäristön kannustavan tätä tutkimaan, lähtökohtaisesti esimerkiksi minäkuvan voi olettaa muodostuvan positiiviseksi. Tämä edellyttää kuitenkin myös esimerkiksi huoltajan sensitiivisyyttä, lapsen tarpeisiin vastaamista, sekä huoltajien omia turvallisia kiintymyssuhteita omiin huoltajiin (Berger, 2014: 195).

Eriksonin kehityskriisejä tarkastellen on hyvä pitää mielessä se, etteivät kriisit johda absoluuttisesti tiettyihin "tuloksiin", vaan muutos on mahdollista myöhemminkin. Kuitenkin esimerkiksi ensimmäisen, perusluottamus vs. epäluottamus -kriisin läpikäynnin johtaminen

perusluottamukseen luo vankan pohjan minän kehittymiselle (Lehtinen et al. 2007: 24). Eriksonin mukaan perusluottamuksen kanssa lapselle syntyy perusvoima, jota Erikson kutsui toivoksi (Lehtinen et al. 2007: 24). Turvallista lapsuutta ajatellen on mielekästä, että lapselle muodostuu perusluottamuksen lisäksi myös myöhempien kriisien avulla saavutettavat kokemukset ja tuntemukset, kuten autonomia sekä aloitteellisuus.

Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat geneettisten tekijöiden lisäksi valtavasti myös ympäristötekijät. Lapsi viettää oletettavasti suurimman osan ajastaan perheensä kanssa, yhtenä perheenjäsenenä. Perhe sijoittuu kulttuurillisesti aina tiettyyn aikaan ja paikkaan, jossa perheen dynamiikka, tavat ja käytännöt saavat tietynlaisia muotoja. Kahta identtistä perhettä tuskin löytyy, sillä jo suomalaisen kulttuurin omaksuneet perheet poikkeavat tavoiltaan valtavasti. Perheitä voidaan tarkastella ottamalla huomioon rotu-, sukupuoli-, tai esimerkiksi seksuaalisen orientaation näkökulmat, mutta käyn itse perhettä läpi yleisenä sopimuksena.

Turvallisesta lapsuudesta puhuttaessa tulee ottaa huomioon myös perheen ongelmattomuus, eli voitaisiin puhua ns. terveestä perheestä. Normaalialia perhettä ei sellaisenaan ole olemassa, eikä perheitä voida ahtaa tiettyyn muottiin. Perhe voidaan nähdä systeeminä, joka sijoittuu sekä horisontaaliselle kehitykselille, että vertikaaliselle, historialliselle akselille (Walsh, 2016: 378). Historiallinen akseli tuo mukanaan biologisen perimän, ja kehitykselille taas yksilöllisen kehityksen tietyssä sosiohistoriallisessa kontekstissa (Walsh, 2016: 378).

Perhettä tarkastellessa nämä akselit tarkoittavat sitä, että historiallinen akseli sisältää perhehistorian, joka puolestaan kattaa mm. perheen tabut, käytännöt, rituaalit, sekä asenteet (Walsh, 2016: 378). Kehitykselille taas kattaa perhe-systeemin kulun läpi ajan, sekä perheen tavan sopeutua muutoksiin (Walsh, 2016: 378). Käytännössä siis perhe on paljon muutakin kuin vanhemmat, lapset, ja sukulaiset. Lapsen kasvuun ja kehitykseen voivat vaikuttaa jopa vuosikautia sitten muotoutuneet asenteet tai tavat. Lapsen kannalta oleellista on tarjota ympäristö, jossa lapsi saa tilan ja tuen kehittyä. Turvallinen lapsuus ei suinkaan tarkoita elämää ilman vastoinkäymisiä, vaan pikemminkin kasvuympäristön tulisi tukea lapsen kasvua siten, että lapselle syntyy kokemus vastoinkäymisistä selviytymisestä, sekä niistä oppimisesta (Nurmi et al. 2015: 74).

Käyn seuraavaksi vielä läpi muutamia oleellisia tekijöitä turvallisen lapsuuden takaamiseen. Ensinnäkin tarjoamalla lapselle turvallisen kasvu ympäristön, voivat huoltajat minimoida erilaisten riskitekijöiden kasautumisen, ja täten ennaltaehkäistä kehityksen häiriöitä tai

käyttäytymisongelmia (Nurmi et al. 2015: 74). Läheiset ihmissuhteet ovat tärkeitä lapsen kehityksen kannalta, ja on hyvä, että lapsi tietää voivansa tukeutua ainakin yhteen aikuiseen henkilöön (Nurmi et al. 2015: 74). Yleisesti ottaen myönteisen ilmapiirin luominen on suojaava tekijä lapsen kehitykselle, ja tätä voidaan luoda esimerkiksi leikin ja erilaisten keskustelujen parissa (Nurmi et al. 2015: 75). Turvallinen lapsuus sisältää valtavan määrän vuorovaikutustilanteita, joissa lasta ei mekaanisesti opeteta, vaan lapsi saa kehittyä aktiivisesti (Nurmi et al. 2015: 76).

4 Seksuaalinen hyväksikäyttö ilmiönä

Seuraavassa luvussa käsitellään lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrittelyä sekä rikoslain mukaan, että yleisemmällä tasolla. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on Suomen rikoslain 20 luvun 6§ & 7§ pykälöiden mukaisesti rangaistava teko, joten käyn lyhyesti läpi kyseiset lakipykälät. Tämän lisäksi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on myös sosiaalinen ongelma, jolla voi olla valtava vaikutus lapsen psyykkiseen kehitykseen.

4.1 Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrittely

Seksuaalinen hyväksikäyttö nähdään rikoslain 20 luvun 5§ mukaan tekona, jossa "joku asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavaan seksuaaliseen tekoon alle 18-vuotiaan, joka on koulussa tai muussa laitoksessa tekijän määräysvallan alaisena tai muutoin alisteisessa suhteessa häneen" (Kaukonen et al. 2003: 27). Lapsen kohdistuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä on puolestaan kyse silloin, kun teko kohdistuu alle 16-vuotiaaseen (Kaukonen et al. 2003: 27).

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö määritellään rikoslain 20 luvun 6§ mukaan seuraavasti: "joka koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai saa tämän ryhtymään sellaiseen tekoon, on tuomittava lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi" (Finlex, 20: 6§, luettu 18.1.2018).

Rikoslaisissa eritellään lisäksi vielä törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, johon kuuluvat mm. "erityisen nöyryyttävällä tavalla tehty rikos", tai rikos, joka on "omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi" (Finlex, 20: 7§, luettu 18.1.2018).

Suomessa suojaikäraja on 16-vuotta, joten myös sellaiset teot joita ei itsessään ole kriminalisoitu, voidaan tulkita seksuaaliseksi hyväksikäytöksi (esimerkiksi tirkistely) (Humppi, 2008: 18). Huomioitavaa on myös se, että esimerkiksi jos molempien osapuolten iässä tai kehityksessä ei ole merkittävää eroa, ei puhuta seksuaalisesta hyväksikäytöstä

(Humppi, 2008: 19). Merkittävä ikäero on yksi tekijä hyväksikäyttöä arvioitaessa, ja esimerkiksi kehityseroja tulee aina katsoa tapauskohtaisesti (Humppi, 2008:19).

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi sisältää väkivaltaa ja pakottamista, tai esimerkiksi lapsen manipulointia (Haapasalo 2008: 177). Merja Laitisen vuonna 2004 julkaistussa tutkimuksessa kuvataan seksuaalisen hyväksikäytön uhrien haastatteluissa kertomia tapahtumia, joista eräs uhri kertoi seuraavasti: "Muistan kolmevuotiaasta sellaisia seksileikkejä isän kanssa. Mitä mie leikin ihan... ihan niinku iloisesti. Niinku mie istuin isän sylissä ja tunsin selässä jotain kovaa ja kysyin, että mikä se on ja käännysin ja isä sanoi, että se on hevonen tallissa, että otetaanko hevonen tallista ja sitten se otti sen hevosen tallista, ja käski minun silitellä sitä. Ja mie tosiaan... siis mie kuvittelin, et se on hevonen" (Laitinen, 2004: 99).

Laitinen kuvailee lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä sukupuolistuneena väkivallan muotona (Laitinen, 2004: 19). Siinä aikuinen rikkoo lapsen koskemattomuuden, käyttäen valta-asemaansa hyväksi (Laitinen, 2004: 21). Valta on siis erittäin suuri tekijä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tarkastellessa. Perheen sisäistä hyväksikäyttöä voidaan kutsua inestiksi, jolloin tekijä on esimerkiksi isä, ja uhri puolestaan tytär. Laitisen tutkimuksessa kaikki uhrin ovat joutuneet hyväksikäytetyiksi perheen sisällä, jolloin tekijänä on ollut mm. isoisä, veli sekä isä (Laitinen, 2004: 22-23). Yleisesti ottaen, ja tutkimustiedon perusteella uhrina on usein tyttö, ja tekijä on mies (Haapasalo, 2008: 177). Suurempaa yleistystä on kuitenkin hankala tehdä, sillä voi olla, että hyväksikäytöstä ei kerrota koskaan, tai että rikosilmoitusta ei voida tai haluta enää myöhemmin tehdä. Laitisen tutkimukseen osallistui kuitenkin naisten lisäksi myös muutama mies (3kpl) (Laitinen, 2004: 96). Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ei myöskään aina tarkoita yhdyntää, vaan sitä voi olla myös esimerkiksi sukupuolielinten koskettelu, tai ns. epäsoviva hellyyden osoitus, jossa tekijä on hakenut itselleen mielihyvää tai seksuaalista tyydytystä (Laitinen, 2004: 23).

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi saada erilaisia muotoja, ja tapahtua erilaisissa yhteyksissä. Hyväksikäytöksi luetaan edellä mainittujen lisäksi esimerkiksi lapsen altistaminen hänelle sopimattomalle materiaalille, tai lapsen kuvaaminen pornografisen materiaalin tuottamisessa (Söderholm et al. 2004: 104). Myös nämä "epäsuorat" teot ja tapahtumat ovat silti vakavia sukupuolistuneen vallan väärinkäytön välineitä, ja loukkaavat lapsen itsemääräämisoikeutta. Määrittelenkin tässä tutkielmassa seksuaalisen hyväksikäytön

laaja-alaisesti, jolloin lasken hyväksikäytöksi kaiken hyväksikäyttävän toiminnan, yhdynnästä sanallisiin vihjailuihin (Sanderson, 2002: 4).

Teoreettisesti lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on tarkasteltu eri näkökulmista, joista muutamia ovat psykoanalyttinen malli, feministinen lähestymistapa, sekä perheen häiriötoiminta -malli (Sanderson, 2002: 15-29). Näkökulmat tarjoavat erilaisia tapoja tarkastella hyväksikäyttöä, painottaen vaihtelevasti esimerkiksi uhrin ja tekijän roolia. Monitasoisista teorioista erityisesti David Finkelhor tarjoaa monimutkaisemman, tarkemmin sanottuna nelitasoisen mallin seksuaalisen hyväksikäytön mahdollistumiselle. Esittelen seuraavaksi Finkelhorin neliehtomallin.

Ensimmäisellä tasolla piilee hyväksikäyttäjän oma vietti hyväksikäyttöön, toisella tasolla puolestaan hyväksikäyttäjän omien suojausmekanismien pettäminen, kolmannella tasolla lapsen "sosiaalisen verkoston ylläpitämisen ulkoisen kontrollin heikentyminen", ja neljännellä tasolla puolestaan hyväksikäyttäjän kyky alistaa lapsi (Laitinen, 2004: 46).

Finkelhorin neliehtomallin mukaisesti hyväksikäyttö mahdollistuu kaikkien ehtojen täytyessä kronologisessa järjestyksessä (Sanderson, 2002: 41). Aluksi hyväksikäyttäjällä tulee olla motivaatiota toteuttaa hyväksikäyttö, eli hyväksikäyttäjä voi esimerkiksi kokea lapsen seksuaalisesti kiihottavana (Sanderson, 2002: 38). Tämän jälkeen hyväksikäyttäjän tulee voittaa mahdollinen kamppailu sisäisten estojen kanssa, jonka avulla motivaatio hyväksikäytölle voi ns. päästä valloilleen (Sanderson, 2002: 39). Kolmanneksi, kahden aiemman ehdon täytyessä, tulee ympäristö mukaan yhtälöön: onko hyväksikäyttäjän mahdollista jäädä lapsen kanssa kahden kesken ilman valvontaa (Sanderson, 2002: 40)? Lopulta, viimeisenä ehtona on vielä lapsen vastustuksen voittaminen, jonka avulla hyväksikäyttäjä saattaa esimerkiksi pakottaa tai manipuloida lasta, jotta hyväksikäyttö toteutuu (Sanderson, 2002: 40).

Kirjallisuudesta löytyy siis yksiselitteisiä, sekä monimutkaisempia teorioita, joista etenkin Finkelhorin neliehtomalli tarjoaa moniulotteisemman näkökulman hyväksikäytön mahdollisiin tekijöihin. Mallissa huomioitavaa on myös se, että se tarjoaa näkemyksen lapsen mahdollisesta vastustamisesta: lapsi voi aktiivisesti vastustaa hyväksikäytön tapahtumista esimerkiksi pakenemalla tilanteesta tai lopulta alistua hyväksikäytölle väkivallan tai pakottamisen avulla (Sanderson, 2004: 41).

4.2 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö Suomessa

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on Suomessa tutkittu suhteellisen vähän. Heikki Sariolan tutkimus vuodelta 1988 kartoittaa 9-luokkalaisten kotona koettuja väkivalta- ja seksuaalikokemuksia aikuisten kanssa (Sariola, 1990). Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeen avulla, ja lomakkeeseen vastaaminen suoritettiin koulussa. Tutkimuksessa käytettiin melko suurta otosta, n. 10 000 oppilasta, jotta saataisiin tilastollisesti merkittäviä tuloksia. Seksuaalikokemuksia aikuisten kanssa ilmoitettiin poikien osalta 7% ja tyttöjen osalta puolestaan 18% (Sariola, 1990: 69). Insestiä oli tyttöjen osalta kokenut 0.47%, ja tekijänä oli joko biologinen isä tai isäpuoli (Sariola, 1990: 87). Tutkimuksessa paljastui myös muutama muu perheen sisäinen inestitapaus, joissa tekijöinä olivat olleet joko veli tai äitipuoli (Sariola, 1990: 93). Perheen ulkopuolisia seksuaalikokemuksia oli tytöillä 0.8% ja pojilla 0.4%. Tutkimuksen tulosten esittelyssä Sariola toteaa, että seksuaalinen hyväksikäyttö on harvinaisempaa kuin yleisesti tutkimuksissa ns. halutaan todeta, sekä että hyväksikäyttöä ja insestiä voidaan käyttää miesvihan lietsomiseen (Sariola, 1990: 115-116). Sariola kertoo myös, että seksuaalinen hyväksikäyttö ei ole niin yleistä, kuin joidenkin tutkimusten mukaan väitetään. Suomessa tapahtuvaa hyväksikäyttöä olisi hyvä kartoittaa uudestaan, mahdollisella erilaisella toteutustavalla.

Vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksen mukaan yhdeksänluokkalaisista pojista 2% ja tytöistä 7% ilmoittivat seksuaalikokemuksista aikuisten kanssa (Fagerlund et al. 2013: 76). Kuudesluokkalaisista puolestaan sekä tytöistä, että pojista vain alle prosentista kahteen prosenttiin ilmoittivat seksuaalikokemuksista aikuisen kanssa (Fagerlund et al. 2013: 80). On positiivista huomata, että tilastollisesti seksuaalikokemukset aikuisten kanssa ovat vähentyneet. Seksuaalinen hyväksikäyttö on kuitenkin ilmiönä niin monimutkainen ja hankala, että lisää tutkimusta tarvitaan. Jotkut lapsena hyväksikäytetyksi joutuneet ovat myös kertoneet, että hyväksikäyttö on pyritty aktiivisesti unohtamaan, mikä saattaa myös vaikuttaa tutkimustuloksiin (Laitinen, 2004: 95).

4.3 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö muualla

Yhdysvalloissa NCCAN (the National Center of Child Abuse and Neglect) on tukenut tutkimustyötä, jonka mukaan 300,000 lasta joutuu hyväksikäytön uhriksi vuosittain (Trickett & Schellenbach, 1998: 39). Esiintyvyyttä on tutkittu melko paljon, joten voidaan päätellä, että lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä todella tapahtuu enemmän, kuin aiemmin oletettiin (Trickett & Schellenbach, 1998: 39). Vuoden 2013 Finkelhorin, Shattuckin, Turnerin ja Hambyn tutkimuksessa haluttiin arvioida seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan esiintyvyyttä alle 17-vuotiailla (Finkelhor et al. 2014). Tutkimus toteutettiin kyselyllä puhelimitse vuosina 2003, 2008 sekä 2011 (Finkelhor et al. 2014). Tuloksena seksuaalisen hyväksikäytön sekä väkivallan esiintymiselle saatiin tytöille 26.6% sekä pojille 5.1% (Finkelhor et al. 2014). Erityisesti aikuisten aiheuttamia kokemuksia oli tytöillä 11.2% ja pojilla 1.9% (Finkelhor et al. 2014). Tulosten analyysi osoittaa, että hyväksikäyttöä ja seksuaalista väkivaltaa tapahtuu paljon sekä vertaissuhteissa, että aikuisten kanssa.

Vogeltanz, S. Wilsnack, Harris, R. Wilsnack, Wonderlich sekä Kristjanson tutkivat lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä haastatteleamalla yli 18-vuotiaita naisia (Vogeltanz et al. 1998). Heidän saamansa esiintyvyyksluvut vaihtelivat 15.4% sekä 32.1% välillä riippuen puutteellisista vastauksista sekä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tarkastelun kriteereistä (Vogeltanz et al. 1998). Luvut mukailevat Finkelhorin aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan esiintyvyys naisilla on 20% tai korkeampi (Vogeltanz et al. 1998).

Finkelhorin, Jin sekä Dunnen vuoden 2013 tutkimus käsittelee puolestaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyyttä Kiinassa. Tutkimus toteutettiin meta-analyysinä, käyttäen 27 aiemmin toteutettua tutkimusta pohjana analyysille (Finkelhor et al. 2013). Lähtökohtana oli oletus siitä, että Kiinassa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä esiintyy vähemmän kuin kansainvälisesti oletettaisiin (Finkelhor et al. 2013). Tulosten mukaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyys oli alhaisempi, esimerkiksi yhdyntää esiintyi ainoastaan 1% verran 15 tutkimuksen perusteella, kun kansainvälisesti oletettu esiintyvyys on jopa 15.1% (Finkelhor et al. 2013). Tutkimuksen mukaan miehet raportoivat huomattavasti vähemmän yhdyntöjä, mutta enemmän yleisesti ottaen seksuaalista hyväksikäyttöä (Finkelhor

et al. 2013). Lisää tutkimusta kuitenkin tarvitaan, jotta saataisiin selville tekijöitä, joista alhaiset luvut voisivat johtua.

4.4 Seksuaalisen hyväksikäytön paljastaminen

Tilastojen ja kvantitatiivisen analyysin lisäksi on oleellista tarkastella paljastamiseen liittyviä rakenteita. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on useassa kulttuurissa niin suuri tabu, ettei sen olemassaoloa välttämättä haluta tiedostaa. Brazelton on tutkinut afroamerikkalaisten naisten seksuaalisen hyväksikäytön paljastamisen prosessia tarkastelemalla 17 yli 40-vuotiaan afroamerikkalaisen naisen elämää käyttäen kvalitatiivista sekä narratiivista tutkimusotetta (Brazelton, 2015). Tutkimuksessa kävi ilmi, että seksuaalisuuteen liittyvä sosialisatio perheessä keskittyi hiljaisuuteen: seksuaalisuudesta tai siihen liittyvistä asioista ei yksinkertaisesti puhuttu (Brazelton, 2015). Tutkimuksen naiset kertoivat, etteivät osanneet kertoa hyväksikäytöstä, sillä eivät olisivat osanneet edes kuvailla tapahtunutta, tai he olivat yrittäneet kertoa, mutta perheen muut naiset olivat ns. hiljentäneet heidät (Brazelton, 2015). Tutkimuksen naisten perheissä vallitsi erityinen mentaliteetti, jonka mukaan "mitä tässä talossa tapahtuu, pysyy myös tässä talossa" (Brazelton, 2015). Seksuaalinen hyväksikäyttö ei siis suinkaan kiinnity ainoastaan yksilön elämään, vaan koskettaa myös ympäristöä, jolla taas voi olla negatiivinen vaikutus asian käsittelemistä kohtaan.

Eastonin, Saltzmanin sekä Willisin tutkimus puolestaan keskittyi miesten kokemaan hyväksikäyttöön ja sen paljastamisen vaikeuksiin ja rakenteisiin. Tutkimukseen osallistui 19-84-vuotiaita miehiä, joista 94.6% oli joutunut miehen hyväksikäytetyksi lapsena, keskimäärin 10.3 -vuotiaana (Easton et al. 2013). Tulosten analyysissä on löydetty erilaisia tekijöitä liittyen kokemuksen paljastamiseen, jotka tutkijat ovat jakaneet kolmeen osaan: henkilökohtaiseen, sosiopoliittiseen, sekä ihmisten väliseen osaan (Easton et al. 2013). Nämä eri osat koostuvat pienemmistä rakennetekijöistä, jotka jokainen tuovat oman haasteensa paljastamisen mahdollistumiseen. Esimerkiksi henkilöiden välisessä osassa yksi tekijä on pelko joutua luokitelluksi homoseksuaaliksi, joka on tutkimuksessa erittäin voimakas tekijä (Easton et al. 2013). Yleisesti ottaen paljastamisen rakenteisiin tuntuu liittyvän valtava määrä riskien analysointia ja pohdintaa, varsinkin miesten kohdalla. Tämän takia Suomessakin

tarvitaan lisää tutkimusta poikien ja miesten kokemuksista lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

5 Seksuaalisen hyväksikäytön psyykkiset vaikutukset

Aiemmin käsittelemäni turvallinen lapsuus on kaukana monille lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyksi joutuneille. Hyväksikäyttö voi olla hirviö, joka tulee käymään vain kerran tai kaksi, tai se voi muuttaa vaatekaappiin useammaksi vuodeksi asumaan. Lapsuus viattomana kasvun ja kehityksen aikana voi saada täysin uuden kehitystehtävän: selviytymisen. Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimuksen eräs selviytyjistä kuvaili kokemustaan seuraavasti: "Minulta on riistetty normaali lapsuus - minä en ole saanut äidin rakkautta tai "oikeaa" isän rakkautta. Muistikuvieni mukaan minua ei ole hellitty tai pidetty sylissä (normaalilla tavalla)..." (Laitinen, 2004: 122). Merja Laitisen tutkimuksen selviytyjistä useat kertovat pelon olleen vallitseva olotila (Laitinen, 2004: 127-130). Lapsuudessa seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet yksilöt elävät hyväksikäytön aluksi nykyhetkessä, mahdollisesti myöhemmin muistoissa, mutta ennen kaikkea hyväksikäytön aiheuttamissa seurauksissa. Käsitelen seuraavaksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön välittömiä, sekä pitkäaikaisia psyykkisiä vaikutuksia, jotka olen jakanut yksilöön liittyviin, ihmissuhteisiin liittyviin, sekä seksuaalisiin vaikutuksiin.

5.1 Hyväksikäytön välittömät vaikutukset

Finkelhorin ja Brownen vuoden 1986 raportin mukaisesti välittömillä vaikutuksilla tarkoitetaan hyväksikäytön päättymisen jälkeisen kahden vuoden aikana ilmenneitä vaikutuksia (Browne, Finkelhor 1986). Tufts'n vuoden 1984 tutkimuksen mukaan 7-13 -vuotiaiden ryhmässä 40% osoitti kliinisesti vakavia oireita (Browne & Finkelhor, 1986). Useamman tutkimuksen mukaan hyväksikäytetyt kokevat erityisen korostuneesti pelkoa (Browne & Finkelhor, 1986). Pelon lisäksi korostuneita ovat myös vihan ja vihamielisyyden kokemukset (Browne & Finkelhor, 1986). DeFrancis'n vuoden 1969 tutkimuksen mukaan 55% lapsista osoitti käyttäytymisen häiriöitä, kuten uhmaamista, häiritsevää käytöstä perheen sisällä, sekä sisarusten tai luokkatovereiden kanssa kinastelua tai tappelua (Browne,

Finkelhor, 1986). Saman tutkimuksen mukaan 64% lapsista osoittivat häpeän kokemuksia, tosin häpeän nähtiin liittyvän lähinnä hyväksikäytön paljastamiseen (Browne, Finkelhor, 1986). Andersonin (et al. 1981) tutkimuksen mukaan masennusta esiintyi 25% hyväksikäytetyillä (Browne & Finkelhor, 1986).

Välittömiä fyysisiä vaikutuksia ovat uniongelmat, sekä syömisen häiriöt (Browne & Finkelhor, 1986). Tämän lisäksi DeFrancis'n vuoden 1969 tutkimuksen mukaan 11% lapsista oli tullut raskaaksi hyväksikäytön johdosta (Browne & Finkelhor, 1986). Toisaalta Meiselmanin vuoden 1978 Los Angelesin psykiatrisen klinikan tietojen analyysin mukaan vain yksi uhri, 47 uhrin joukosta, oli tullut raskaaksi perheen sisäisen hyväksikäytön johdosta (Browne, Finkelhor, 1986). Tuftsin vuoden 1984 tutkimuksen mukaan 27% 4-6 -vuotiaista lapsista osoitti poikkeavaa seksuaalista käytöstä, kuten avointa masturbointia, ylikorostunutta seksuaalista uteliaisuutta, sekä toistuvaa sukupuolielinten paljastamista (Browne & Finkelhor, 1986). Saman tutkimuksen mukaan seksuaalisuuteen liittyvät ongelmat olivat yleisimpiä nuorilla tytöillä, sekä hieman vanhemmilla pojilla (Browne & Finkelhor, 1986). Sosiaalisia, välittömiä vaikutuksia ovat mm. koulunkäynnin vaikeudet, koulusta pinnaaminen, sekä kotoa karkailu (Browne & Finkelhor, 1986).

5.2 Yksilöön liittyvät pitkäaikaiset vaikutukset

Lapsena koettu seksuaalinen hyväksikäyttö on yksilölle traumaattinen kokemus. Psykkinen trauma voi seurata yksilöä lapsesta aikuiseksi. Yksi psykkinen trauman ominaisuuksista on sen tunnelatauneisuus, eli trauma ikään kuin painuu mieleen sisältäen saman tunnelatauksen, kuin trauman syntyessä (Saari, 2000: 317). Trauma voi siis säilyä vuosikymmeniä yksilön mielessä, hautautuneena kaiken muun alle. Salli Saari vertaa traumaa pakastamiseen: aivan kuten pakastamisessa, trauma säilyy tuoreena, sisältäen saman aineksen (Saari, 2000: 317). Trauman uudelleen aktivointi, eli ikään kuin sulaminen, voi tapahtua pienten vihjeiden avulla (Saari, 2000: 317). Yksilö on voinut torjua aktiivisesti lapsena tapahtuneen hyväksikäytön, mutta oireilua voi silti tapahtua.

Esimerkiksi erään Salli Saaren psykologivastaanotolle tulleen asiakkaan huolena olivat itsetunto-ongelmat, syömishäiriö sekä seksuaalisuuden ongelmat (Saari, 2000: 346-355). EMDR-tekniikkaa käyttäen lopulta paljastui, että asiakasta oli käytetty pienenä lapsena hoitopaikassa seksuaalisesti hyväksi, ja trauman "sulattaminen" ja käsittely sai asiakkaalle

”vapautuneen ja helpottuneen olon” (Saari, 2000: 346-355). Trauma voi siis ”kapseloitua”, eikä se katoa itsestään, vaan trauman käsittely vaatii psykoterapiaa (Saari, 2000: 321).

Psyykinen trauma voi saada aikaan erilaisia vaikutuksia minäkuvaan: yksilö voi ajatella, että hän on huono, paha, avuton tai turvaton (Saari, 2000: 319). Näistä erityisesti minäkuvan muotoutuminen pahaksi voi juontua seksuaalisesta väkivallasta (Saari, 2000: 320). Yksilön kokemus voi kääntyä ikään kuin sisään päin. Yksi yleisimmistä oireista on masennus, joka löytyy useimmista seksuaalista hyväksikäyttöä käsittelevistä tutkimuksista (Sanderson, 2002: 47). Masennuksen ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yhteydestä on paljon todistusaineistoa (Sanderson, 2002: 47). Kragen ja Bergerin pitkittäistutkimuksen mukaan seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuminen ennusti myöhempää masennusta, ja masennuksen taas löydettiin olevan mahdollisesti haavoittuvaisuustekijä uudelleen uhriksi joutumiselle (Krahe & Berger, 2016). Myös Brownen ja Finkelhorin analyysi tukee masennuksen ja hyväksikäytön yhteyttä (Browne, Finkelhor 1986).

Myös ahdistuneisuus sekä kireys on saanut empiiristä tukea: Brieren tutkimuksen mukaan 54% hyväksikäytetyistä koki ahdistuskohtauksia, 54% näki painajaisia sekä 72% oli vaikeuksia nukkumisen kanssa (Browne, Finkelhor, 1986). Andersonin, Bachin sekä Griffithin vuoden 1981 tutkimuksessa analysoitiin 155 seksuaalista väkivaltaa kokeneiden nuorten naisten kliinisiä tietoja, ja heistä 63% raportoi psykososiaalisista ongelmista: perheensisäistä hyväksikäyttöä kokeneista 67% raportoi mm. syömisen ja nukkumisen ongelmista, peloista ja fobioista, vihasta, häpeästä sekä syyllisyydestä (Browne & Finkelhor, 1986). Psyykkisten pitkäkestoisten vaikutusten lisäksi jo lapsuudessa voi tulla ilmi fyysisiä vaikutuksia, kuten päänsärkyä, ihottumaa, vatsakipua tai esimerkiksi jatkuvasti raapimisesta aiheutuvia arpeumia (Sanderson, 2002: 66). Lapsilla on fyysisinä oireina lisäksi todettu esimerkiksi yökastelua, joka on yleistä varsinkin tytöillä (Trickett & Schellenbach, 1998: 43).

Masennuksen lisäksi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voi aiheuttaa huonoa omanarvontunnetta, syyllisyyttä, pelokkuutta, pakkomielteitä sekä vihaa (Sanderson 2002: 48). Jo lapsuudessa minä voi muotoutua pahaksi: ”ilman minua tätä ei tapahtuisi, minä siis aiheutan tämän”. Minän pahuuden ja huonon omanarvontunteen lisäksi syyllisyys on valtavan isossa roolissa hyväksikäytön seurauksissa. Syyllisyyden tunnetta hyväksikäytöstä voidaan pitää jopa yleismaailmallisena (Sanderson, 2002: 49). Myös Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimuksen haastatteluista syyllisyys kumpuaa ylitse muiden tunteiden, ja Laitinen

näkeekin hyväksikäytettyjen lasten olemassaolon rakentuvan lähinnä ruumiillistuneesta häpeästä ja syyllisyydestä (Laitinen, 2004: 121). Syyllisyyden tunteminen saattaa jatkua aikuisuuteen, vaikka tapahtuneista teoista olisi kulunut jo useita (kymmeniä) vuosia. Lapsena koettu hyväksikäyttö vaikuttaa erityisesti inestiä kokeneisiin uhreihin: 87% vastaajista kertoi hyväksikäytön vaikuttaneen minäkäsitykseen Courtois'n tutkimuksessa (Browne, Finkelhor, 1986). Lisäksi Fergussonin, McLeodin sekä Horwoodin pitkittäistutkimuksessa löydettiin yhteys seksuaalisen hyväksikäytön sekä mm. alentuneen itsetunnon välillä (Fergusson et al. 2013).

Hyväksikäytetyksi joutuminen on tutkitusti yhteydessä itsetuhoiseen käyttäytymiseen (Sanderson, 2002: 56). Jatkuva syyllisyydentunne, huono omanarvontunne sekä minäkuvan pahuus voi saada aikaan itsetuhoisia ajatuksia ja jopa itsetuhoista käytöstä, jota puolestaan voi olla itsensä vahingoittaminen, itsemurha, syömishäiriöt sekä päihteiden väärinkäyttö (Sanderson 2002: 56-60). K. Smith, H. Smith sekä Grekin tutkivat alkoholin käytön yhteyttä lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja huomasivat, että alkoholi ja hyväksikäytetyksi joutuminen voivat olla yhteydessä toisiinsa riippuen yksilön tavasta käsitellä ahdistusta (Smith. et al 2014). Myös Petersin vuoden 1984 tutkimuksessa havaittiin 17% hyväksikäytettyjen ryhmästä käyttävän alkoholia ns. väärin, kun vertailuryhmässä osuus oli huomattavasti pienempi, ainoastaan 4% (Sanderson 2002: 59). Päihteistä alkoholin lisäksi myös huumeiden käyttöä on tutkittu ja löydetty yhteys lapsuuden hyväksikäytön ja huumeiden käytön kanssa: Petersin 1984 tutkimuksen mukaan hyväksikäytetyistä 27% ja vertailuryhmästä 11% käytti ainakin yhtä huumetta (Sanderson, 2002: 60). Cujatarin et al. tutkimuksen mukaan lapsena koetun seksuaalisen hyväksikäytön todettiin olevan riskitekijä niin lapsuuden kuin aikuisiän mielenterveyden häiriöille (Cujatar et al. 2010).

Syömishäiriöiden yhteyttä hyväksikäyttöön on tutkittu melko paljon ja todettu, että uhriksi joutuminen on yksi mahdollisista tekijöistä myöhempien syömishäiriöiden kehittymiselle (Dworkin et al. 2014). Syömishäiriöt voivat tarjota hyväksikäytetyksi joutuneelle yksilölle kontrollin välineen tai puolestaan tavan muokata kehoa yksilölle itselleen ei-seksuaaliseksi (Sanderson, 2002: 59). Dworkin, Javdani, Verona sekä Campbell tutkivat syömishäiriöitä ja hyväksikäytetyksi joutumista tarkastellen pakkomielleisyyttä sekä impulsiivisuutta. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lapsuudessa seksuaalisesti hyväksikäytetyksi joutuminen voi johtaa käyttäytymisen kontrollointiin, joka puolestaan voi heijastua syömiskäyttäytymiseen (Dworkin et al. 2014). Myös Hund ja Espelage huomasivat

tutkimuksessaan syömishäiriöiden yhteyden ahdistukseen, ja ahdistuksen aiheena voi mahdollisesti olla lapsena koettu hyväksikäyttö (Hund, Espelage 2005).

Hyväksikäytön yhteyttä kognitioon ja havainnointiin on myös tutkittu. Erityisesti dissosiaation ja psyykkisen trauman yhteydestä on saatu näyttöä useiden tutkimusten avulla (Sanderson 2002: 62). Dissosiaatio on yksi mahdollisista psyykkisistä puolustuskeinoista, jonka avulla yksilö voi ikään kuin taistella traumaa vastaan (Sanderson, 2002: 62). Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimukseen osallistuneista osa on raportoinut toistuvan hyväksikäytön johtaneen siihen, että uhrin ollessa fyysisesti läsnä hyväksikäyttötilanteessa, on uhrin mieli ikään kuin sammunut hetkellisesti siten, ettei uhri tunne mitään (Laitinen, 2004: 198). Eräs uhreista kuvaili henkistä poissaoloa seuraavasti: "...mä olen niinku nähnyt tilanteen, mä olen ollut siinä tilanteessa, mutta mä en ole kokenut sitä " (Laitinen, 2004: 198). Brieren vuoden 1984 tutkimuksen mukaan 42% hyväksikäytetyistä raportoi dissosiaatiota, vertailuryhmässä puolestaan sitä esiintyi 22% osallistujista (Sanderson, 2002: 62). Dissosiaatiolla on yhteys amnesiaan, joka voi estää pääsyn muistiainekseen: hyväksikäytön uhreilla voi olla muistikatkoksia, ja muistot eivät välttämättä palaudu koskaan (Sanderson, 2002: 63). Amnesian lisäksi myös kieltämisen arvioidaan olevan yksi ns. havainnointihäiriöistä, joita hyväksikäytetyksi joutuminen voi aiheuttaa (Sanderson, 2002: 61).

Hyväksikäytetyksi joutumisen sekä PTSD eli traumaperäisen stressireaktion (Post Traumatic Stress Disorder) oireista kärsimisen yhteys on myös olemassa (Kaukonen et al. 2003: 37). PTSD:n oireet voidaan jaotella kolmeen osaan, joista ensimmäisen muodostavat ns. uudelleenkokemisoireet, toisen taas välttämisoireet sekä kolmannen vireystilaoireet (Kaukonen et al. 2003: 37). Hyväksikäytetty saattaa siis oireilla eri tavoin PTSD:n takia, esimerkiksi kokemalla uudelleen jonkin hyväksikäyttötilanteen tai välttelemällä toisten ihmisten kosketusta (Kaukonen et al. 2003: 37). Toisaalta esimerkiksi Finkelhor (1988) on esittänyt kritiikkiä traumaperäisen stressireaktion pätevyydelle juuri hyväksikäytön seurausten vakavuuden selittämiseksi (Sanderson, 2002: 84).

5.3 Ihmissuhteisiin liittyvät pitkäaikaiset vaikutukset

Hyväksikäyttö ei tapahdu tyhjiössä, eikä lapsi omalla toiminnallaan aiheuta hyväksikäyttöä. Hyväksikäytön vaikutukset voivat olla sisäisiä ja näkymättömiä, mutta ne voivat liittyä myös esimerkiksi aikuisuudessa solmittuihin merkityksellisiin tai merkityksettömiinkin

ihmissuhteisiin, riippuen esimerkiksi siitä, että onko hyväksikäyttöä käsitelty koskaan. Hermanin vuoden 1981 tutkimuksen mukaan kaikki tutkimuksen hyväksikäytetyt kokivat olevansa leimattuja hyväksikäytön johdosta (Sanderson, 2002: 51). Courtois'n vuoden 1979 tutkimuksen mukaan 30 inestin uhrin joukosta 73% kertoi kokevan olevansa eristynyt, vieraantunut, toisista poikkeava, epäileväinen sekä epävarma (Sanderson, 2002: 51). Hyväksikäyttö voi siis jättää uhrin ikään kuin itse luomaan toiseutta muista, joka mahdollistaa eriarvoisuuden kokemuksen. Tällaista toiseuden luomista voi tapahtua jo hyväksikäytetyn kotona, mikä monesti tarjoaa hyväksikäytölle näyttämön. Esimerkiksi Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimuksen uhreista monet kokivat jo lapsena jatkuvasti riittämättömyyden tunteita ja sitä, etteivät he tee mitään oikein (Laitinen, 2004: 159). Toiseuden ulottuvuus tekee hyväksikäytön monimutkaisuudesta vielä erityisellä tavalla monimutkaisempaa, sillä juuri koti voi olla samaan aikaan sekä vankila, että ainoa turvapaikka.

Miesten ollessa (nykytiedon mukaan) yleensä hyväksikäyttäjän roolissa, on oleellista tarkastella hyväksikäytettyjen yleistä suhdetta miehiin. Brieren (1984) tutkimuksen mukaan hyväksikäytetyistä jopa 48% ilmaisi pelkoa miehiä kohtaan, kun muilla luku oli ainoastaan 15% (Sanderson, 2002: 52). Hermanin (1981) tutkimuksen mukaan ainoastaan 8% hyväksikäytetyistä ilmaisi pelkoa tai vihaa miehiä kohtaan, tosin tutkimus käsitteli 40 isä-tytär-inestin uhria, joten voi olla, että kyseisen tutkimuksen uhrit kohdistivat vihan mahdollisesti itseensä (Sanderson, 2002: 52). Eräs perheen sisäisen kroonisen hyväksikäytön uhri kertoo joutuneensa harjoittelemaan luottamusta miehiä kohtaan esimerkiksi menemällä miesterapeutin vastaanotolle (Kaukonen et al. 2003: 129). Sama uhri toteaaakin kertomuksessaan, että "miehet eivät ole petoja, eivät ainakaan kaikki" (Kaukonen et al. 2003: 129).

Hyväksikäytettyjen suhde naisiin on Hermansin (1981) mukaan usein vihamielinen: jos uhri itse on nainen, hän saattaa kohdistaa vihan itseensä ja muihin naisiin (Sanderson, 2002: 52). Äidit puolestaan muodostavat oman monimutkaisen joukkonsa. Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimukseen osallistuneet kertoivat vaihtelevista ja ristiriitaisistakin äitisuhteista (Laitinen, 2004: 149). Useat hyväksikäytön uhriksi joutuneet ovat joutuneet kokemaan jo lapsena ristiriitaisia tunteita ja odotuksia suhteessa äitiin, sillä äideiltä odotetaan lämpöä ja turvaa, jota he eivät välttämättä ole saaneet. Osa äideistä sanoo, etteivät ole olleet tietoisia hyväksikäytöstä, ja osa tuntuu sulkevänsä silmänsä liian hankalalta todellisuudelta (Laitinen,

2004: 149-151). Ongelmallista on se, mikäli äidit ovat kieltäytyneet uskomasta hyväksikäytön todellisuuden olevan läsnä, sillä tällainen reaktio voi vaikuttaa välittömästi hyväksikäytön uhriin, kuten eräs Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimukseen osallistunut kuvailee tuntemuksiaan sen jälkeen, kun äiti olisi voinut puuttua tilanteeseen, jossa isä oli humalassa luomassa hyväksikäyttötilannetta lapsen huoneessa: "Pettymys ei koskaan ollut niin suuri! Oma äiti, jonka olin odottanut olevan puolellani, sulkikin silmänsä tapahtuneelta ja käänsi selkänsä kadoten keittiöön." (Laitinen, 2004: 151).

Perheen sisäisen hyväksikäytön uhriksi joutuminen tekee uhrin suhteista vanhempiin haastavaa, tai ainakin yleisesti normista poikkeavaa. Tämän kaiken lisäksi jossain vaiheessa uhrin elämää voi tulla halu tai mahdollisuus solmia parisuhde. Hyväksikäytetyksi joutunut yksilö saattaa kärsiä läheisyyden pelosta, jolloin läheisten ja merkityksellisten ihmissuhteiden solmiminen voi olla lähes mahdotonta (Sanderson, 2002: 56). Jehun, Gazanin sekä Klassenin mukaan 77% hyväksikäytetyistä piti läheisiä suhteita vaarallisina, eivätkä he halunneet päästää ketään lähelle, ettei heitä käytetä hyväksi, loukata tai petetä (Sanderson, 2002: 56). Parisuhde voi tarjota turvallisen ajan ja paikan hyväksikäyttöä kokeneelle, mutta samalla se voi tuoda mukanaan uusia haasteita, riippuen esimerkiksi parisuhteen osapuolten käyttämistä selviytymiskeinoista ja hyväksikäytön käsittelyn tilasta. Eräs hyväksikäytön uhrin puoliso kertoo juovansa "litran viinaa" ja ottavansa "muutamana pillerin" aina kun insesti alkaa palautua puolison mieleen (Kuusikallio & Kuusikallio, 2012: 144). Selviytymiskeinoja ja käsittelyn työkaluja on monenlaisia, mutta edellä mainittu esimerkki on kuitenkin huolestuttavan keho.

Parisuhteita tarkastellessa palaan hetkeksi takaisin kiintymyssuhteeseen. Lapsena muodostettu kiintymyssuhde (esimerkiksi turvallinen) voi olla yhteydessä hyväksikäytön uhrin tapaan kertoa kokemuksestaan (Kuusikallio & Kuusikallio, 2012: 152). Turvallisen kiintymyssuhteen luonut yksilö saattaa jäsentää aikuisena traumaattista kokemustaan selkeästi ja antamalla tunteille tilan, kun taas esimerkiksi takertuvan kiintymyssuhteen luonut saattaa vääristää todellisuutta, tai ajatella mustavalkoisesti (Kuusikallio & Kuusikallio, 152). Yleisesti ottaen hyväksikäytettyjen on todettu olevan turvattomasti ja pelokkaasti kiintyneitä (Kuusikallio & Kuusikallio, 154).

Potentiaalinen vanhemmuus voi tuoda hyväksikäytetyksi joutuneelle uudenlaisia haasteita vastaan. Hyväksikäytön uhrit ovat joissain määrin ilmaisseet huolta siitä, että jatkavatko he itse hyväksikäytön "kierrettä" (Laitinen, 2004: 253). Hyväksikäyttö voi johtaa valtavaan

ristiriitaan esimerkiksi mahdollista äiteyttä kohtaan. Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimuksen aineistossa esiintyi kuvauksia aborteista ja niistä johtuvista syyllisyyden tuntemuksista (Laitinen, 2004: 254). Toisaalta yksilö saattaa haluta ja toivoa lasta, mutta huoli omasta itsestä riittämättömänä ja kyvyttömänä huoltajana voi tuntua ylitsepääsemättömän vaikealta, mikä on johtanut muutaman Laitisen tutkimuksen osallistujien päätökseen lapsettomuudesta ja yksin elämisestä (Laitinen, 2004: 254). Tutkimuksissa ei ole löydetty vahvaa näyttöä hyväksikäytön jatkumisesta sukupolvelta toiselle, mutta on havaittu, että hyväksikäytetyt äiteinä ovat ylitarkkaavaisia ja huolehtivat hyväksikäytön mahdollisuuksista omia lapsiaan kohtaan (Sanderson, 2002: 54). Toisaalta McCormackin, Rokousin, Hazelwoodin sekä Burgessin tutkimus vuodelta 1987 käsitteli 41(mies)sarjaraiskaajan joukkoa, joista 31 oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä lapsuudessa (Burgess, 1992: 412). Näillä miehillä hyväksikäyttö oli alkanut ennen murrosikää, ja ne olivat perheensisäisiä hyväksikäyttötapauksia (Burgess, 1992: 412). Aiheesta tarvitaan kuitenkin lisää tutkimusta, jotta saataisiin lisää tietoa hyväksikäytön seurauksista ja mahdollisesta jatkuvuudesta.

5.4 Seksuaalisuuteen liittyvät vaikutukset

Käsittelen seuraavaksi omana osa-alueenaan seksuaalisuuteen liittyviä vaikutuksia, sillä kirjallisuudessa törmää usein hyväksikäytön olevan erityisesti yhteydessä myöhempään seksuaaliseen toimintaan tai yksilön käsitykseen omasta seksuaalisuudesta. Ensinnäkin Fergussonin, McLeodin sekä Horwoodin pitkittäistutkimuksen mukaan seksuaalinen hyväksikäyttö on yhteydessä kohonneeseen seksuaaliseen aktiivisuuteen (Fergusson et al. 2013). Pitkittäistutkimuksen otos oli yli 900 Uusi-Seelantilaisen joukko (Fergusson et al. 2013). Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön arvioitiin olevan yhteydessä lukuisiin negatiivisiin seurauksiin, riippuen hyväksikäytön vakavuudesta (Fergusson et al. 2013). Lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyksi joutuminen oli tutkimuksen mukaan selvästi yhteydessä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen.

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä johtuvaa yliseksuaalistamista on selitetty esimerkiksi siten, että hyväksikäytetyt saattaisivat käyttää seksiä saadakseen palkitsemista, tai että he kykenevät seksin avulla todistaa olevansa rakastettuja ja kyvykkäitä (Sanderson, 2002: 72). Yliseksuaalistamisen lisäksi hyväksikäytön on todettu olevan yhteydessä lukuisiin seksuaalisuuteen ja seksuaalisen toiminnan häiriöihin (Sanderson, 1992: 67). Esimerkiksi

Courtois'n vuoden 1979 tutkimuksen osallistujista 80% kertoi seksuaalisen toiminnan häiriöistä, kuten kyvyttömyydestä rentoutua, pakonomaisesta seksin tarpeesta sekä seksistä kokonaan luopumisesta (Sanderson, 1992: 68). Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutukset seksuaalisuuteen tai seksuaaliseen toimintaan voivat siis yksilötasolla vaihdella valtavasti.

Motivaatio seksuaalista toimintaa kohtaan voi heikentyä hyväksikäytön vuoksi. Jehun, Gazan ja Klassen vuoden 1985 tutkimuksen mukaan 45% hyväksikäytetyistä kertoi heikentyneestä motivaatiosta (Sanderson, 1992: 69). Hyväksikäytön johdosta seksuaalista toimintaa kohtaan voi liittyä myös pelkoa tai inhoa. Beckerin ym. vuoden 1982 tutkimuksen mukaan 75% hyväksikäytetyistä koki seksin pelottavana (Sanderson, 1992: 69). Jehun, Gazan ja Klassen vuoden 1985 tutkimuksen mukaan seksin pelko voi aiheuttaa fysiologisia reaktioita, kuten huonovointisuutta, sydämen tykyttelyä ja runsasta hikoilua (Sanderson, 1992: 70). Seksin ”uhka” voi aiheuttaa sellaista ahdistusta, että esimerkiksi kiihottuminen voi vaikeutua tai estyä (Sanderson, 1992: 71). Hyväksikäytön on todettu olevan yhteydessä myös heikentyneeseen orgasmiin: Jehun, Gazan ja Klassen vuoden 1985 tutkimuksen mukaan 32% tutkimukseen osallistujista kertoi heikentyneestä orgasmista (Sanderson, 1992: 71). Toisaalta saman tutkimuksen mukaan jotkut hyväksikäytetyistä saavat ns. yllättäviä orgasmeita, jotka eivät välttämättä liity seksuaaliseen toimintaan lainkaan (Sanderson, 1992: 71). Seksuaaliseen toimintaan liittyvä pelko tai ahdistus voi lisäksi aiheuttaa vaginismia, jossa ”vaginän ulomman kolmanneksen ja välilihan lihakset supistuvat niin, että tunkeutuminen estyy kokonaan tai jos se on mahdollinen, siihen liittyy kovaa kipua” (Sanderson, 1992: 72).

Seksuaalisen toiminnan ja rakkauden sekoittuminen ja tietynlainen kieroutuminen on mahdollista seksuaalista hyväksikäyttöä lapsena kokeneille, sillä turvalliseen lapsuuteen ei kuulu seksuaalinen toiminta aikuisen ihmisen kanssa. Hermanin vuoden 1981 tutkimuksen mukaan 35% isä-tytär -inestisuhteen uhreista oli taipuvaisia satunnaisiin seksisuhteisiin, joiden avulla he kokivat saavansa huomiota sekä kiintymystä (Sanderson, 2002: 72). Toisaalta esimerkiksi Fromuth ei vuoden 1983 tutkimuksessaan löytänyt yhteyttä hyväksikäytön uhriksi joutumisen ja myöhempien satunnaisten seksisuhteiden välillä (Sanderson, 2002: 73). On myös kummallista nykypäivänä pitää satunnaisia seksisuhteita yhtenä ”oireena” hyväksikäytetyksi joutumiselle, sillä se voi saada aikaiseksi ajatuksen siitä, että erityisesti naisten ei olisi soveliaista solmia satunnaisia seksuaalisuhteita. Prostituution ja hyväksikäytön välistä yhteyttä on tutkittu, ja esimerkiksi Jamesin ja Meyerdingin vuoden 1977 tutkimuksen mukaan 136 prostituoidun joukosta 55% oli seksuaalisen hyväksikäytön uhreja (Sanderson,

2002: 73). Eräs Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimukseen osallistuneista naisista kertoi ajautuneensa maksulliseksi naiseksi käytännössä vihan kautta: maksullisena naisena toimiminen kävi ikään kuin koston miehille (Laitinen, 2004: 248).

6 Pohdinta

Tämän kandidaatintutkielman johtopäätelmänä voidaan pitää sitä, että lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on erittäin suuri riskitekijä välittömästi ja myöhemmin ilmeneville psyykkisille, sosiaalisille ja seksuaalisuuden häiriölle. Kirjallisuuteen perehtyessäni hyväksikäytettyjen omat kertomukset pysäyttivät, ja lukeminen oli paikoitellen hyvin emotionaalisesti latautunut kokemus, mikä kertoo esimerkiksi siitä, että aiheesta tulisi tehdä näkyvämpää. Seksuaalisesti hyväksikäytetyt lapset, nuoret, aikuiset sekä vanhukset eivät saa jäädä yksin kokemustensa kanssa, sillä häpeän ja syyllisyyden tunteet voivat tehdä ns. normaalin elämän kokemisen mahdottomaksi. Hoitoon hakeutumisen vaikeus on ymmärrettävää, ja erilaisten tukiryhmien perustaminen ja niihin hakeutuminen on yksi mahdollisuus saada vertaistukea, mikä voi olla erityisen arvokasta hyväksikäytetyille: ei-hyväksikäytetty ei voi päästä saman kokemukseen sisälle, kuin hyväksikäytetty.

Olen tässä tutkielmassa vastannut alussa esittämäni kysymykseen ”*miten lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö vaikuttaa yksilöön*” esittelemällä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ilmiönä, sekä sen seurauksia. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on tutkitusti yhteydessä lukuisiin mielenterveyden ongelmiin, kuten masennukseen, jonka on todettu olevan haavoittuvaisuustekijä uudelleen uhriksi joutumiselle. Masennuksen lisäksi hyväksikäytön on todettu olevan yhteydessä ahdistukseen, nukkumisen ja syömisen ongelmiin, sekä kokemuksiin syyllisyydestä ja häpeästä. Hyväksikäytetyillä saattaa jo lapsena ilmetä fyysisiä vaivoja, kuten päänsärkyä, ihottumaa sekä yökastelua, etenkin tytöillä. Hyväksikäytetyksi joutuminen on lisäksi yhteydessä itsetuhoiseen käytökseen, kuten päihteiden väärinkäyttöön.

Yksilötason lisäksi hyväksikäytön vaikutukset ulottuvat myös yksilön sosiaaliseen elämäntilanteeseen. Hyväksikäytetyt voivat tuntea toiseutta, riittämättömyyttä tai epävarmuutta, etenkin ihmissuhteissa. Hyväksikäytettyjen suhtautuminen toisiin ihmisiin voi olla esimerkiksi sukupuolesta riippuen epäileväinen, pelokas, tai jopa vihamielinen. Vanhemmuus ja parisuhteen solmiminen voi osoittautua liian haastavaksi. Lapsena muodostettu kiintymyssuhde vanhempiin voi olla taustalla aikuisiän tavassa muodostaa ihmissuhteita ja käsitellä hyväksikäytön kokemusta. Turvattomasti ja pelokkaasti kiintynyt yksilö saattaa esimerkiksi vältellä ihmissuhteita tai pelätä hylätyksi tuleamista.

Yksilö-, ja sosiaalisen tason lisäksi olen tarkastellut lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutuksia seksuaalisuuteen ja seksuaaliseen toimintaan. Hyväksikäytetyksi joutumisen on todettu olevan yhteydessä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen, sekä prostituutioon. Itse seksuaalista toimintaa kohtaan on löydetty esimerkiksi pelon ja ahdistuksen kokemuksen yhteys hyväksikäytetyksi joutumiselle. Hyväksikäytetyt ovat myös kertoneet heikentyneestä motivaatiosta seksuaalista toimintaa kohtaan. Hyväksikäyttö on voinut vaikuttaa eri tavalla eri yksilöihin, sillä jotkut hyväksikäytetyt ovat kertoneet lisääntyneestä, jopa pakonomaisesta seksin ”tarpeesta”, kun taas toiset ovat kertoneet pidättyvänsä kokonaan seksuaalisesta toiminnasta.

Ajatuksena viaton lapsuus on ihanteellinen, mutta valitettavan monelle lapsuus voi olla pikemminkin tuskaisen kamppailun, pelon ja kauhun aikaa. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on ilmiönä epämiellyttävä, jopa tabu, mutta tästä syystä aihe onkin nostettava esiin ja tuotava ihmisten tietoisuuteen. Hyväksikäyttöä ei tule normalisoida, mutta oleellista on tiedon lisääminen ja mahdollisesti tätä kautta myös hoidon laadun ja mahdollisuuksien parantaminen. Erityisesti kasvattajan roolissa toimivien on hyvä saada tietoa siitä, kuinka esimerkiksi päiväkotiin tuotu lapsi voi oireilla. Harmillisen usein kirjallisuuteen perehtyessän törmäsin ajatukseen siitä, ettei esimerkiksi hyväksikäyttöä tai inestistä ole pidetty edes mahdollisena vaihtoehtona oireilun syyksi.

Lapsuudessa hyväksikäytetyt ovat mahdollisesti joutuneet lapsesta asti ylläpitämään salaisuutta, jonka varaan heidän koko elämä voi rakentua. Viaton lapsi voidaan tahrata ja leimata teoilla, joita lapsi on saattanut vastustaa aktiivisestikin. Tämä tahra ja leima voi tunkeutua lapsesta aikuiseksi kasvamisen jokaiselle osa-alueelle, vaikuttaen sekä yksilön psykologiseen kasvuun ja kehitykseen, kuin sosiaalisen elämän osa-alueisiin. Lapsena seksuaalisesti hyväksikäytetyksi joutuneet ovat kuvailleet jo lapsena tietäneensä, että heitä kohtaan on tehty väärin. Lapsille on kuitenkin tyypillistä ajattelun egosentrisyys, jonka takia lapsi voi kohdistaa ajatuksen teon vääryydestä häneen itseensä, eli lapsi voi syyttää turhaan itseään tapahtuneesta. Turvallinen lapsuus puolestaan ei sisällä jatkuvaa syyllisyyden tilaa.

Krooninen hyväksikäyttö voi ikään kuin opettaa lapsen valppaaksi esimerkiksi aistimaan asioita, kuten erottamaan tietyn ihmisen askeleet toisista. Lapsi saattaa havaita esimerkiksi kodin ilmapiiristä nopeasti, että millainen päivä tänään on tulossa. Yksi huolestuttavimmista olosuhteista on sellainen, jossa äiti on tietoinen hyväksikäytön todellisuudesta, mutta valitsee, kenties oman turvallisuutensa takia, hiljaisuuden. Lapselle muodostuva kokemus siitä, että

hänen hätä ei ole todellinen, on valtavassa ristiriidassa turvallisen lapsuuden ajatuksen kanssa. Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimuksen osallistujat ovat joutuneet kokemaan valtavia määriä hirmutekoja erityisesti omissa kodeissaan. Tutkimuksen osallistujat ovat lisäksi kuvailleet sekä hyväksikäyttäjien että kotien olevan täysin "normaaleita", eli esimerkiksi köyhyys ei kyseisessä tutkimuksessa tullut ilmi tekijänä hyväksikäytölle (Laitinen, 2004). Mahdollisesti ennakkoluuloinen oletus voisi olla, että hyväksikäyttöä tapahtuisi sosioekonomisesti huonommissa asemassa olevien perheissä, tai esimerkiksi alkoholistien perheissä. Oleellista olisikin saada lisää tietoa hyväksikäytöstä, jotta tabun ja hiljenemisen muurit saataisiin rikottua.

Hyväksikäytön on todettu olevan yhteydessä lukuisiin vakaviin psyykkisiin häiriöihin ja tunne-elämän ongelmiin. Jatkuvan hyväksikäytön välittömien seurausten lisäksi hyväksikäytön aiheuttama trauma voi seurata yksilöä läpi elämän, ja trauman käsittely vaatii psykoterapiaa. Hyväksikäytön tabumaisen olemuksen takia voidaan olettaa, etteivät kaikki hyväksikäytetyt hakeudu terapiaan, tai muutoin aktiivisesti käsittelemään lapsuuden traumaa. Hyväksikäyttö pitää sisällään salaisuuden ja vaikenemisen teemat, jolloin hyväksikäyttäjä ja hyväksikäytetty ikään kuin solmivat sanattoman sopimuksen, jonka mukaan hyväksikäytöstä vaietaan. Hyväksikäyttäjä voi käyttää ylivoimaista valta-asemaansa myös aktiivisesti vaientamaan lasta, esimerkiksi uhkailemalla.

Lapsen oireilu taas voidaan muun perheen toimesta helposti kuitata esimerkiksi tietystä ikävaiheesta johtuvaksi, tai sekoittaa oireilu lapsen luonteenpiirteistä johtuvaksi. Epäily hyväksikäytöstä voi tulla ulkopuoliselta taholta, kuten naapurilta, tai perheen sisäiseltä taholta. Oleellista on etenkin lapsen kuuntelu, sillä hyväksikäytetty lapsi on saattanut yrittää kertoa hyväksikäytöstä, mutta hänen sanansa on voitu kuitata lapsen liioitteluna tai tarinoinnilla. Lapsi voi oireilla hyväksikäytön johdosta esimerkiksi tarhassa käyttäytymällä poikkeavan seksuaalisesti. Merja Laitisen vuoden 2004 tutkimuksen osallistujista useimmat kertoivat seksuaalisoituneesta käytöksestä esimerkiksi tarhassa (Laitinen, 2004: 123-124). Eräs tutkimuksen osallistujista kuvaa yhtä tarhassa tapahtunutta tilannetta seuraavasti: "...Mä opetin pojille kaikennäkösiä leikkejä ja kerroin, kuinka sitten pitää vetää työltä housut alas ja näin edelleen..." (Laitinen, 2004: 123). Kasvattajilta vaaditaan siis erityistä herkkyyttä tunnistamaan potentiaaliset hyväksikäyttötapaukset.

Eriksonin kehityksen teorian mukaisesti lapsi kohtaa ns. kehityksen kriisejä, joiden ratkaisu voi vaikuttaa esimerkiksi itsetunnon kehittymiseen. Jotkut lapsena hyväksikäytön uhriksi joutuneet ovat kertoneet hyväksikäytön alkaneen jopa 2-3 -vuoden iässä (esim. Laitinen, 2004: 96). Näin varhaisessa iässä lapsen kehitys voi mahdollisesti saada uuden suunnan, mikäli hyväksikäytetty lapsi kokee olevansa jo hyvin nuorella iällä riittämätön ja huono, mutta samalla esimerkiksi hyväksikäyttäjälle essentiaalinen.

Eriksonin psykososiaalisen kehityksen teorian mukaan voidaan tarkastella uhria, eli lasta, tietyssä perheessä ja kontekstissa kasvavana yksilönä, joka pyrkii selviytymään hyväksikäytön lävistämänä, kuitenkin aktiivisena toimijana. Lapsi määrittyy uhriksi puhtaasti hyväksikäyttäjän kautta. Perheen jäsenenä lapsi ei määrity tasa-arvoiseksi hyväksikäyttäjän kanssa, vaan joutuu käymään läpi kehityksen kriisit hyväksikäyttynä, tai ei-vielä hyväksikäyttynä. Lapsuudessa koetun hyväksikäytön voidaan olettaa olevan yhteydessä myöhemmin kohdattuihin kriiseihin, kuten identiteetin vs. roolihämmennyksen kriisiin, joka kohdataan nuoruudessa. Lapsen sijoittuminen uhrin rooliin voi leimata hänet siten, että esimerkiksi aikuisuuden läheisyys vs. eristäytyminen –kriisi voi johtaa todennäköisemmin eristäytymiseen. Tämä kuuluu hyväksikäytettyjen kertomuksissa siten, että he usein kuvailevat ihmisiin luottamisen vaikeuksista, sekä ihmissuhteiden solmimisen vaikeuksista. Eriksonin teorian mukaisesti kehityksen kriisit eivät tarjoa joko-tai –ratkaisuja, vaan niihin on mahdollista palata myöhemminkin. Perheen sisäisen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön sijoittuminen kyseiseen teoriaan kiinnittää huomion erityisesti lapsen suhteeseen hyväksikäyttäjään ja lapseen, uhriin. Ympäristö voi vaikuttaa kehityskriisien ratkaisuun, joten perheen ja erityisesti hyväksikäyttäjän rooli on oleellisessa asemassa: hyväksikäyttäjä voi, problemaattisesti, olla yhtäaikaisesti lapselle tukea ja lämpöä, sekä pelkoa ja kauhua tuova henkilö. Perhe ja hyväksikäyttäjä voivat siis edesauttaa kehityksen kriisien lopputuloksia.

Mikäli kodin ilmapiiri on lapselle paikoitellen uhkaava ja pelottava, voidaan olettaa, ettei lapsuuden kokemus ole välttämättä positiivinen kasvun, kehityksen ja huolenpidon kannalta. Hyväksikäytetyn lapsen kodin ilmapiiri voi vaihdella erittäin positiivisesta taas täysin uhkaavaan. Lapsen tulee kyetä lukemaan ilmapiirin vaihtelun tarkoituksia ja mahdollisesti varautua seurauksiin. Mielenkiintoista on se, että lapsi voi ns. suoriutua Eriksonin kehityskriiseistä siten, että hän voi saavuttaa esimerkiksi perusuottamuksen, autonomian, aloitteellisuuden ja ahkeruuden, mikäli hyväksikäyttö alkaa vasta myöhemmin, kuten keskilapsuudessa.

Hyväksikäytön alkamisen vaikutuksesta kriiseihin ja niiden ratkaisuihin olisi hyvä saada lisää tietoa, sillä voisi kuvitella, että hyväksikäytön alkaessa jo 2-3 –vuotiaana, jolloin kohdataan autonomian vs. häpeän kriisi, on todennäköistä päätyä häpeään.

Perhettä voidaan tarkastella myös laajempänä ilmiönä, kuin sukulaisuussuhteen määrittelemänä. Hyväksikäyttöä voi tapahtua perheessä kuin perheessä, eikä esimerkiksi perheen taloudellinen asema tunnu olevan yhteydessä hyväksikäytön esiintyvyyteen. Perhe systeeminä voidaan nähdä sijoittuvan kehitysakselille, sekä historialliselle akselille, joiden mukaan voidaan tarkastella perhettä sekä biologisen perimän, että kehityksen sosiohistoriallisen kontekstin kautta. Hyväksikäyttöä ”sisältävä” perhesysteemi sisältää historiallisen akselin mukaisesti perhehistorian, joka kattaa esimerkiksi seuraavat kysymykset: onko hyväksikäyttäjän itse kokenut hyväksikäyttöä? Miten perheen ei-hyväksikäytetyt suhtautuvat hyväksikäyttöön, mikäli he ovat tietoisia siitä? Mitkä asiat ovat perheen sisäisiä tabuja?

Kehitysakselille sijoittuva, hyväksikäyttöä sisältävä perhe systeeminä puolestaan kattaa perheen ”matkaa ajan läpi”, sekä perhe-systeemin tavat sopeutua muutoksiin. Yleisesti ottaen kaikki perheet poikkeavat toisistaan, jotkut ovat jäykempiä, ja toiset taas voivat sopeutua uusiin tilanteisiin nopeastikin. Hyväksikäytettyjen perheet saavat erityislaatuisen ”latautumisen” siinä, että perhe on systeeminä yhtä aikaa vankkumaton, että huterana. Normaalialue perhettä ei ole olemassa, mutta ei-hyväksikäyttöä sisältäviä perheitä puolestaan on. Olisi hyvä saada lisää tietoa siitä, kuinka ei-hyväksikäyttöä sisältävät perheet ja hyväksikäyttöä sisältävät perheet poikkeavat toisistaan historiallisen sekä kehityksen akseleiden sijoittumisen kautta.

Finkelhorin tarjoama hyväksikäytön toteutumisen neliehtomalli antaa monipuolisemman, ja monisyisemmän tavan tarkastella hyväksikäyttöä ja erityisesti tekijää, hyväksikäyttäjää. Useat teoriat päätyvät patologisoimaan tekijää, mikä taas jättää uhrin kokemuksen näkymättömäksi. Finkelhorin neliehtomallin mukaisesti siis neljän ehdon tulee täytyä, jotta hyväksikäyttö mahdollistuu ja voi toteutua. Perheensisäistä hyväksikäyttöä tarkastellessa ensimmäisen ehdon, hyväksikäytön motivaation, toteutuminen on lähtöisin tekijästä, ei uhrista. Hyväksikäyttäjällä voi ottaa ensimmäisen askeleen kohti hyväksikäyttöä, mikäli hänellä on motivaatio toteuttaa hyväksikäyttö, eli esimerkiksi mikäli isäpuoli kokee lapsen seksuaalisena olentona. Toisena ehtona on sisäisten estojen poistaminen: isäpuolen mahdolliset estot hyväksikäyttöä kohtaan poistuvat, mikäli motivaatio on tarpeeksi suuri. Neliehtomallin toinen

ehto kiinnittyy jälleen ainoastaan hyväksikäyttäjään eli tekijään, eikä uhriin. Uhri lisätään yhtälöön vasta kolmannen ehdon kohdalla, jolloin hyväksikäyttäjän tulee arvioida, onko tämän mahdollista olla kahdestaan lapsen kanssa. Perheen sisäisessä hyväksikäytössä on oletettavaa, että jossakin vaiheessa hyväksikäyttäjä ja hyväksikäytetty tulevat olemaan kahdestaan, jolloin hyväksikäyttö mahdollistuu. Neljäs ehto, lapsen vastustuksen voittaminen, on perheen sisäisen hyväksikäytön kohdalla myös ilmeisen ”helppo” toteuttaa, sillä aikuisilla on oletettavasti auktoriteettia perheessä. Malli tarjoaa, moniin muihin teorioihin, verrattuna konkreettisen tavan jäsentää hyväksikäyttöä erityisesti tekijän kautta. Toisaalta mallin keskittyessä juuri tekijään, jää hyväksikäytetty tekijän varjoon.

Johdannossa käyttämäni lainaus, ”mun äidille en uskaltanu puhua, kun pelkäsin, että mut tapetaan – välittömästi (Laitinen, 2004: 110)”, sisältää valtavan määrän informaatiota, jota voidaan tarkastella esimerkiksi Finkelhorin nelimallin kautta. Hyväksikäytetty kertoo pelänneensä väkivallan äärimmäistä muotoa, välitöntä tappamista. Voidaan päätellä, että hyväksikäyttäjä on käynyt nelikentän tarjoamat ehdot läpi, ja on neljännen ehdon mukaisesti voittanut lapsen vastustelun käyttämällä sellaisia keinoja, jotka ovat saaneet lapsen pelkäämään, että hänet tapetaan.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön määrittelyssä kuvattu hevosleikki-tapahtuma puolestaan kertoo, että hyväksikäyttäjä on selvästi manipuloinut lapsen aidosti uskomaan, että hyväksikäyttäjän sukupuolielin on hevonen, joka voidaan ottaa tallista, ja jota voidaan silitellä. Neliehtomallin neljäs ehto, lapsen vastustuksen voittaminen voi siis tapahtua eri keinoja käyttäen, jotta päästään samaan lopputulokseen: hyväksikäytön toteutumiseen.

Olisi tärkeää saada lisää tietoa kehityksen ja hyväksikäytön yhteyksistä erityisesti lapsitutkimuksen kautta, sillä aikuisen muistelu omaa lapsuutta kohtaan voi mahdollisesti poiketa lapsuuden kokemuksista. Toisaalta trauman kapseloitumisen ja ns. pakastamisen takia on todennäköistä, että aikuinen muistaa traumaattiset tapahtumat samoine tuntemuksineen, kuin tapahtumahetkellä. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, tässä tapauksessa jatkuvana ja perheen sisäisenä, luo kuitenkin lapsuuteen valtavasti lisää omia haasteita ja olosuhteita, joista viaton lapsi joutuu selviytymään mahdollisesti täysin yksin.

Hyväksikäytön tabun olemassaolon vuoksi olisi hyvä saada myös Suomesta lisää tietoa paljastamisen tematiikasta. Paljastaminen on yksi oleellinen tekijä hyväksikäytön aiheuttaman trauman kanssa kasvamisessa ja sen käsittelemisessä. Salassapidon ja vaikenemisen sopimus saattaa pitää, vaikka itse hyväksikäyttäjä olisi jo esimerkiksi menehtynyt. Maskuliinisuuden

normiin ei välttämättä sovi paljastaminen esimerkiksi yksilön pelätessä, että hänet leimataan homoseksuaaliksi. Tämän vuoksi tietoisuuden lisääminen ja uuden, tuoreen tutkimustiedon avulla voitaisiin pyrkiä muuttamaan ja purkamaan tabua. Lapsena seksuaalisoimisen ja sukupuolistuneen vallan uhriksi joutuminen voi jättää jälkensä myös siihen, kuinka yksilö suhtautuu muihin sukupuoliin ja seksuaalisuuteen.

Erityisesti feministinen tutkimus voisi tuoda vastauksia hyväksikäyttöön tarkastelemalla sukupuolistunutta valtaa, ja sukupuolen roolia hyväksikäytössä. Miten sukupuoli näyttäytyy perheen sisäisessä lapsen hyväksikäytössä? Miksi useimmat hyväksikäyttäjät ovat miehiä?

Lähteet

- Berger, K. The developing person through life span. Ninth edition. Toinen painos. Worth Publishers, New York 2014
- Brazelton, J. The Secret Storm: Exploring the Disclosure Process of African American Women Survivors of Child Sexual Abuse Across the Life Course. *Traumatology*. 21(3): 181-187, 2015
- Browne, A. & Finkelhor, D. Impact of Child Sexual Abuse. A Review of the Research. *Psychological Bulletin* 99(1), 66-77, 1986
- Cujatar, M., Mullen, P., Ogloff, J., Thomas, S., Wells, D. & Spataro, J. Psychopathology in a large cohort of sexually abused children followed up to 43 years. *Child Abuse & Neglect* 34, 813-822, 2010
- Dworkin, E., Shabnam, J., Verona, E. & Campbell, R. Child Sexual Abuse and Disordered Eating: The Mediating Role of Impulsive and Compulsive Tendencies. *Psychology of Violence* 4(1) 21-36, 2014
- Easton, S., Saltzman, L. & Willis, D. "Would You Tell Under Circumstances Like That?": Barriers to Disclosure of Child Sexual Abuse for Men. *Psychology of Men & Masculinity*. 15(4): 460-496, 2014
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen N. & Sariola, H. Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013 - Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110, Poliisiammattikorkeakoulu Tampere, 2014
- Fergusson, D., McLeod, G. & Horwood, L.J. Childhood sexual abuse and adult developmental comes: Findings from a 30-year longitudinal study in New Zealand. *Child Abuse & Neglect* 37, 664-674, 2013.
- Finkelhor, D., Shattuck, A., Turner, H.A. & Hamby, S.L. The lifetime prevalence of child sexual abuse and sexual assault assessed in late adolescence. *Journal of Adolescent Health* 55(3) 329-333,
- Haapasalo, J. *Kriminaalipsykologia*. PS-kustannus 2008
- Humppi, S.M. Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008. Poliisiammattikorkeakoulu Tampere 2008
- Hund, A., Espelage, D. Childhood Sexual Abuse, Disordered Eating, Alexithymia, and General Distress: A Mediation Model. *Journal of Counseling Psychology*. 52(4):559-573, 2005
- Ji, K., Finkelhor, D. & Dunne, M. Child sexual abuse in China: A meta-analysis of 25 studies. *Child Abuse and Neglect* 37(9) 613-622, 2013
- Kaukonen M., Raijas R., Silver R. & Valkama, K. Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö - Selviytymiskertomuksia. Jyväskylä, PS-kustannus 2003

- Kuusikallio V. & Kuusikallio K. Hyväksikäytetyt - Selviytyjät kertovat. Minerva kustannus. Bookwell, Juva 2012
- Krahe, B. & Berger, A. Longitudinal Pathways of Sexual Victimization, Sexual Self-Esteem, and Depression in Women and Men. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practise & Policy*. 9(2): 147-155, 2017
- Laitinen, M. & Hurtig, J. Pahan kosketus - Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä, PS-kustannus 2002
- Laitinen, M. Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Vastapaino, Tampere 2004
- Laitinen, M. & Pohjola, A. Tabujen kahleet. Osuuskunta vastapaino. Tallinna 2009 (???)
- Lehtinen E., Kuusinen J. & Vauras, M. Kasvatuspsykologia. 2. uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki 2007
- McCormack A., Rokous F., Hazelwood R. & Burgess, A. An Exploration of Incest in the Childhood Development of Serial Rapists (1987). Teoksessa Burgess, A. Child trauma I Issues & Research. Garland publishing, Inc New York & London 1992
- Nurmi J-E., Ahonen T., Lyytinen H., Lyytinen P., Pulkkinen L. & Ruoppila I. Ihmisen psykologinen kehitys Kuudes painos. PS-kustannus 2015
- Ojala, T. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Edita Publishing Oy. Bookwell Oy, Porvoo 2012
- Saari, Salli. Kuin salama kirkkaalta taivaalta - Kriisit ja niistä selviytyminen. Kuudes painos. Otavan kirjapaino, Keuruu 2012 (????)
- Sanderson, C. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito. Kustanneosakeyhtiö Puijo 1992
- Sanderson, C. Seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen hoito. 2. painos. Unipress Ab 2002
- Sariola, H. Lasten väkivalta- ja seksuaalikokemukset. Lastensuojelun keskusliitto, julkaisu 85. Lastensuojelun keskusliitto, Helsinki 1990
- Smith, K., Smith, P. & Grekin, E. Childhood Sexual Abuse, Distress and Alcohol-Related Problems: Moderation by Drinking to Cope. *Psychology of Addictive Behaviors*. 28(2): 532-537, 2014
- Staller, K. & Faller, K. Seeking justice in child sexual abuse - shifting burdens and sharing responsibilities. Columbia University press, New York 2010
- Söderholm A., Halila R., Kivitiä-Kallio S., Mertsola J. & Niemi, S. Lapsen kaltoinkohtelu. 1 painos. Duodecim 2004
- Trickett, P. & Putnam, F. Developmental Consequences of Child Sexual Abuse. Teoksessa Trickett, P. & Schellenbach, C. Violence against children in the family and the community. Toinen painos. American Psychological Association, Washington, DC 2002
- Vogeltanz, N., Wilsnack S., Harris R., Wilsnack R., Wonderlich S. & Kristjanson, A. Prevalence and risk factors for childhood sexual abuse in women: national survey findings. *Child Abuse & Neglect* 23(6) 579-592, 1999
- Walsh, F. Normal family processes: growing diversity and complexity. Neljäs painos. Guilford Press, 2012 (Paperback edition 2016)

Muut lähteet:

Seksuaalirikoksista 20 luku 24.7.1998/563

Finlex <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20> (luettu 18.1.2018)